

DİASPORADA KARAÇAY TÜRKÇESİNİN KULLANIMI ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ*

Erdoğan BOZ**

Semra GÜNAY AKTAŞ***

Geliş Tarihi: Şubat, 2015

Kabul Tarihi: Mart, 2016

Öz

Bu yazıda bir diaspora lehçesi olan Karaçay Türkçesinin Eskişehir ilindeki kullanımı üzerinde durulacaktır. Rus zulmü nedeniyle Kafkaslardaki ata yurtlarından çıkartılan Karaçaylar, Anadolu topraklarına üç büyük dalga hâlinde göç etmişlerdir. Bu göçlerle gelen Karaçaylar; Ankara, Eskişehir, Afyon ve Tokat illerindeki köylere yerleştirilmiştir.

Kültürlerine son derece bağlı olan Karaçaylar, yerleştikleri yerlerde uzun süre dillerini ve kültürlerini koruyarak millî benliklerinden kopmamışlardır. Ancak zamanla diasporadaki hâkim dil olan ölçünlü Türkiye Türkçesine bırakan Karaçay Türkçesi, ancak aile içinde 30-40'lı ve daha yukarı yaş aralıklarında kullanılan lehçe konumuna gelmiştir.

Karaçay Türkçesi, Karaçayları bir arada tutan ve onların etnik kimliklerini yansıtan bir değer olarak bu özelliğini giderek kaybetmektedir. Lehçenin kullanım alanlarının çoğunu hâkim dil olan ölçünlü Türkiye Türkçesine bırakan Karaçay Türkçesi, ancak aile içinde 30-40'lı ve daha yukarı yaş aralıklarında kullanılan lehçe konumuna gelmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eskişehir, Karaçaylar, Karaçay Türkçesi, diaspora, dil kaybı, lehçe kullanımı.

USE OF KARACHAY TURKISH IN DIASPORA CASE OF ESKISEHIR

Abstract

In this paper, we will dwell on use of Karachay Turkish which is a diaspora dialect in Eskişehir. Karachays who is expelled from their homeland in caucasus because of Russian cruelty, immigrated to Anatolia as three big wave. They were placed to the villages in Ankara, Eskişehir, Afyon and Tokat.

Karachays who related to their culture, didn't break loose from their individualism as protecting their language and culture where they were placed but in process of time disintegrations started to appear locally under the influence of dominant culture and language. Especially immigration from village to city made fast this process.

* Bu yazı, yürütücülüğünü yaptığımız 112K405 numaralı Eskişehir İli Dil Atlası adlı TÜBİTAK projesinden üretilmiştir.

** Prof. Dr.; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, dr.erdoganboz@gmail.com.

*** Prof. Dr.; Anadolu Üniversitesi, semragunay@anadolu.edu.tr.

Karachay Turkish has been gradually losing its feature of holding together Karachays and reflecting their ethnic identity mostly. Karachay Turkish that left most usage areas of language to dominant language standard Turkey Turkish, reached to condition of a dialect which can be used in mid-thirties and forties and more in families.

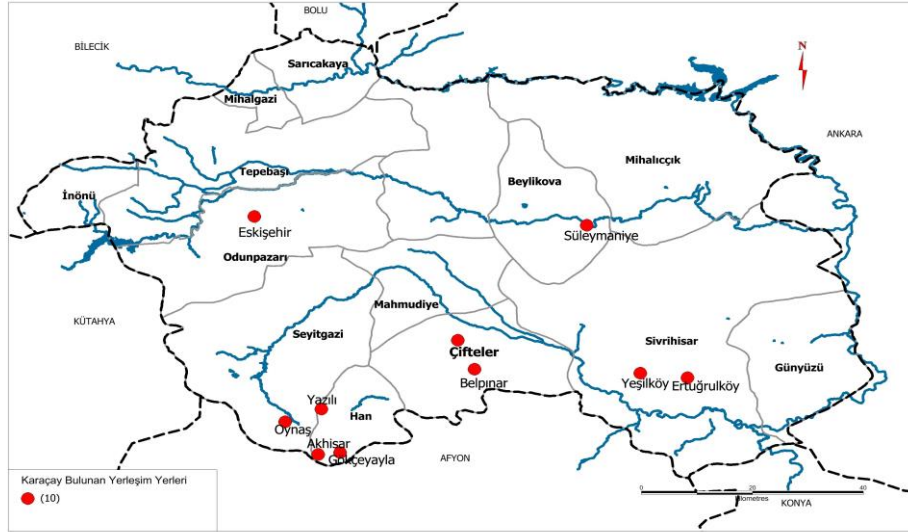
Keywords: Eskisehir, Karachays, Karachay Turkish, diaspora, language loss, use of dialect.

1. Karaçayların Anadolu'ya göçleri

Kafkaslardan Anadolu'ya Karaçay göçlerinin ilk dalgası 1859-1864 yılları arasında başlamıştır. Daha sonra 1885-1905 yılları arasında bir göç dalgası daha olmuş ve son olarak 1943-1944 yıllarında topyekûn bir sürgün gerçekleşmiştir. Bu göçler sonucunda Türkiye'de yaşayan Karaçay-Malkar sayısı 15000'e ulaşmıştır (Tavkul, 2000: 3-4, ayrıca geniş bilgi için bk. Doğan 1993). Tabakçı'ya göre 1884-1887 döneminde birinci göç dalgası gerek kara gerekse deniz yoluyla olmuş. İkinci göç dalgası ise 1905-1906 yılları arasında gerçekleşmiştir. Her iki göç döneminde toplamda 10.000 Karaçay ve 2.500 kadar Malkar Türkü Anadolu'ya sığınmıştır. Bu göçlerden Eskişehir ilinde Han/Yazılıkaya, Gökçeyayla ve Akhisar; Sivrihisar/Yakapınar (Ertuğrul) ve Beylikova/Süleymaniye (Erten) köylerine yerleştirme yapılmıştır (2008: 104-111). Ada, Çifteler/Belpınar köyüne Karaçayların 1898-1905 yılları arasındaki göçte gelip yerleştiklerini söylerken (2012: 62) Tabakçı aynı köy (Belpınar) için Süleymaniye köyündeki salgın hastalıktan kaçan Karaçayların kurdukları bir köydür (2008: 111-112) demektedir.

2. Eskişehir'deki yerleşim yerleri, hane ve nüfus sayıları

Proje kapsamında yapmış olduğumuz saha araştırmalarına göre Eskişehir il merkezinde toplam 1500 hanede 6000 kadar Karaçay yaşamaktadır. Kırısalda ise Çifteler ilçe merkezinde 166 hanede 800; sayıca çoğunluk oldukları Belpınar'da 35 hanede 118; Han ilçesine bağlı Akhisar'da 20 hanede 28, Gökçeyayla'da 40 hanede 80, Yazılı(kaya)'da 25 hanede 51; Sivrihisar ilçesine bağlı Ertuğrul'da 70 hanede 181, sayıca azınlık oldukları Sivrihisar ilçesine bağlı Yeşilköy'de 2 hanede 5; Beylikova ilçesine bağlı Süleymaniye'de 1 hanede 3 ve Seyitgazi ilçesine bağlı Oynaş'ta 2 hanede 5 Karaçay yaşamaktadır.

Harita 1: Karacayların Eskişehir’deki yerleşim yerleri

3. Diasporada* Karacay Türkçesinin kullanımı

Karacay Türkçesi, bir Kıpçak lehçesidir. Kıpçak Türkçesini, Türk lehçelerinin tasniflerini yapan bilim adamlarından Arat “Tav” grubunda, Ramstedt “Batı” grubunda, Samoyloviç “Taw” grubunda, Rasanen “Kuzey-Batı” grubunda, Johanson “Batı Kıpçak” grubunda (Akar, 2005: 41-49) ve Tekin “Tawlı” grubunda (Tekin, 2005: 370) göstermektedir. Türk lehçelerinin tasniflerinde Karacay Türkçesi çoğu kere Malkar Türkçesi ile birlikte anılmaktadır.

Bir diaspora lehçesi olan Karacay Türkçesinin kullanımına ilişkin veriler, proje kapsamında dernek başkanları ve ilgili mahalle muhtarlarından doğrudan görüşme yoluyla doldurulan soruşturma formları ile elde edilmiş ve aşağıdaki çizelgelere aktarılmıştır. Sahada derlenen verilerin işleneceği çizelgede yatay olarak lehçenin kullanım alanları, dikey olarak da cinsiyet (kadın-erkek) ve yaş özelliklerini veren kutucuklar bulunmaktadır. Lehçenin kullanım alanları için toplam on alan ve yaş aralıkları için toplam yedi aralık belirlenmiştir (geniş bilgi için bk. Boz, 2013: 60-63). Buna göre yapılan soruşturmanın verileri önce çizelgelere aktarılmış, ardından yorumlar yapılmıştır. Çizelgeler, Eskişehir il merkezinden başlayarak aşağıda sıralanmıştır.

* “Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer” TDK Güncel Türkçe Sözlük.

Çizelge 1: Eskişehir/Merkez

	Eskişehir/Merkez ¹													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	20	20	30	30	40	40	60	60	90	90
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	10	10	30	30	40	40	60	60	90	90
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	40	40	45	45	50	50
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	50	60	60
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	40	40	50	50	70	70	80	80
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

K: Kadın E: Erkek

Eskişehir il merkezinde yaşayan Karaçayların hane ve nüfus sayıları, Eskişehir Kuzey Kafkas Karaçay-Balkar Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanlığından elde edilmiştir. Buna göre Eskişehir'in merkez ilçeleri Tepebaşı ve Odunpazarı'nda yaklaşık 1500 hanede 6000 kadar Karaçay yaşamaktadır. Karaçaylar Eskişehir'in değişik mahallelerinde ikamet etmekte ve bir bölgede sayıca çoğunluk oluşturmamaktadırlar. Eskişehir'de kent yaşamının gereği olarak toplumla bütünleşen Karaçaylar, başka etnik unsurlarla evlenmeye başlamışlar ve bu yolla oluşan yeni ailelerde Karaçay Türkçesi neredeyse unutulma noktasına gelmiştir. Bu tip ailelerde yetişen kişilerin Karaçay Türkçesini anladıkları hatta yeri geldikçe üç-beş kelime konuştukları ancak ebeveynleri kadar lehçe kullanımına özen göstermedikleri önemli bir tespittir.

Yukarıdaki çizelgeye göre Karaçay Türkçesinin lehçe kullanım alanlarının giderek daraldığı görülmektedir. 1-20 yaş grubu aralığında lehçe kullanımının sona erdiği, buna karşılık 20'li yaşlardan başlayarak kademeli bir biçimde daha yüksek yaş gruplarında lehçe kullanımının devam ettiği görülmektedir. Özellikle *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* lehçe kullanımı cinsiyet ayrımında önemli bir fark olmaksızın varlığını korurken *alış-veriş, iletişim ve eğlence (düğün dernek vb.)* alanlarında daha düşük seviyede devam etmektedir. Buna karşılık *eğitim, spor, kültür-sanat (amatörce yapılan yayınlar dışında), sağlık ve ibadet* alanlarında lehçe kullanımı bitme noktasına gelmiştir.

¹ Çizelgenin verileri İlhan BAHAR'dan alınmıştır (09.12.2015).

Çizelge 2: Çifteler/Merkez

	Çifteler/Merkez ²													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	50	50	60	60	60	60	65	65	70	70
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	50	50	60	60	60	60	65	65	70	70
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çifteler merkezde yaşayan Karaçayların hane ve nüfus sayıları Çifteler Karaçay-Malkar Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanı ve mahalle muhtarlarından elde edilmiştir. Buna göre 166 hanede yaklaşık 800 kadar Karaçay yaşamaktadır. Karaçaylar Çifteler'in değişik mahallelerinde dağınık olarak ikamet etmekle birlikte bir mahallesinde getto oluşturabilecek çoğunluğa ulaşmaktadırlar. Bu çoğunluğun lehçenin kullanımı açısından önemli bir katkısı olduğu söylenemez. Yukarıdaki çizelgeye göre Karaçay Türkçesi, en temel düzey kabul edilen *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* 1-20 yaş aralığında neredeyse hiç kullanılmamakta, buna karşılık lehçe kullanımı 20'li yaşlardan başlayarak daha üst yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında bir fark olmaksızın kademeli bir artış göstermektedir.

Çizelge 3: Belpınar/Çifteler

	Belpınar/Çifteler ³													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	60	50	80	70	90	80	90	80
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	60	50	70	70	90	80	90	80
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

² Çizelgenin verileri, Süleyman ÇİMEN, Deniz ÖNPEKER, Ali Rıza KÖKTEN, Dilaver DEMİRÖZ, Abdülgani EMEK ve Şaban AKGÜN'den alınmıştır (04.08.2013).

³ Çizelgenin verileri, Şevket KABAK'tan alınmıştır (02.08.2013).

İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Belpınar’da çoğunluk olarak 35 hanede toplam 118 Karaçay yaşamakta ve köyde başka bir etnik unsur bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre 11-20, 1 kişi; 21-30, 7 kişi; 31-40, 13 kişi; 41-50, 27 kişi; 51-60, 40 kişi; 61-100 30 kişi bulunurken bunların kadın ve erkek sayıları tespit edilememiştir. Karaçay Türkçesi, *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* 1-30 yaş aralığında neredeyse hiç kullanılmamakta, buna karşılık lehçe kullanımında 30’lu yaşlardan başlayarak daha üst yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında yer yer 10 puanlık farklarla kademeli bir artış görülmektedir. Lehçenin diğer kullanım alanları ise tamamen terk edilmiş, bu alanları ölçünlü Türkiye Türkçesi doldurmuştur.

Çizelge 4: Akhisar/Han

	Akhisar/Han ⁴													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	50	50	55	55	70	70	70	70
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	50	50	60	60	70	70	70	70
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Akhisar’da çoğunluk olarak 20 hanede toplam 28 Karaçay yaşamaktadır ve köyde başka bir etnik unsur bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre 31-40, 3 kişi; 41-50, 9 kişi; 51-60, 10 kişi; 61-100 5 kişi bulunurken bunların 23’ü erkek 5’i kadındır. Kadın ve erkek nüfus arasındaki bu fark dikkat çekmekte, aynı durum diğer Karaçay köylerinde de görülmektedir. Karaçay

⁴ Çizelgenin verileri, Beytullah YILDIZ’dan alınmıştır (04.07.2013).

Türkçesi *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* 1-30 yaş aralığında neredeyse hiç kullanılmamakta, buna karşılık lehçe kullanımında 30'lu yaşlardan başlayarak daha üst yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında önemli fark olmaksızın kademeli bir artış görülürken 51-100 yaş aralığında yatay bir seyir dikkati çekmektedir.

Çizelge 5: Gökçeyayla/Han

	Gökçeyayla/Han ⁵													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	60	60	60	60	60	60	70	70
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	60	60	60	60	60	60	70	70
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Gökçeyayla'da çoğunluk olarak 40 hanede toplam 110 Karaçay yaşamaktadır ve köyde başka bir etnik unsur bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre 31-40, 5 kişi; 41-50, 40 kişi; 51-60, 50 kişi; 61-100 10 kişi bulunurken bunların 60'ı erkek 50'si kadındır. Kadın ve erkek nüfus arasındaki bu fark önemli bir sosyolojik sorundur. Karaçay Türkçesi, *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* 1-30 yaş aralığında neredeyse hiç kullanılmamakta, buna karşılık lehçe kullanımı 30'lu yaşlardan başlayarak daha üst yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında önemli fark olmaksızın yatay bir düzeyde seyretmekte ancak 61-100 yaş aralığında 10 puanlık bir artış görülmektedir.

Çizelge 6: Yazılıkaya/Han

	Yazılı(kaya)/Han ⁶													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	20	20	40	30	70	50	70	50	80	60
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	20	20	40	30	70	50	70	50	80	60

⁵ Çizelgenin verileri, Yaşar OKŞAŞ'tan alınmıştır (04.07.2013).

⁶ Çizelgenin verileri, Veysel GÜNDOĞDU'dan alınmıştır (03.07.2013).

Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yazılı(kaya)'da çoğunluk olarak 25 hanede toplam 51 Karaçay yaşamaktadır ve köyde başka bir etnik unsur bulunmamaktadır. Yaş gruplarına göre 1-10, 1 kişi; 21-30, 3 kişi; 31-40, 5 kişi; 41-50, 7 kişi; 51-60, 15 kişi; 61-100 20 kişi bulunurken bunların 40'ı erkek 10'u kadındır. Kadın ve erkek nüfus arasındaki bu fark önemli bir sosyolojik sorundur. Karaçay Türkçesi *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* 1-20 yaş aralığında neredeyse hiç kullanılmamakta, buna karşılık lehçe kullanımı 20'li yaşlardan başlayarak daha üst yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında önemli fark olmaksızın kademeli olarak artış göstermektedir.

Çizelge 7: Ertuğrul/Sivrihisar

	Ertuğrul/Sivrihisar ⁷													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	60	60	70	70	70	80	90	90	90	90
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	60	60	70	70	70	80	90	90	90	90
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Ertuğrul'da çoğunluk olarak 70 hanede toplam 186 Karaçay yaşamaktadır. Yaş aralıklarında ne kadar kişi olduğu ve kadın-erkek sayıları arasındaki muhtemel farkın ne olduğu tespit edilememiştir. Başka etnik unsurun yaşamadığı bu yerleşim alanında, Karaçaylar geçmişi

⁷ Çizelgenin verileri, Ömer Faruk ALKIN'dan alınmıştır (29.08.2013).

yıllarda nispeten kapalı bir toplum halinde yaşamışlarsa da bugün buna imkân kalmamıştır. 1-20 yaş aralığında lehçe kullanımının olmadığı köyde, 20’li yaşlardan başlayarak cinsiyet ayrımında önemli bir fark olmaksızın diğer yaş aralıklarında kademeli bir artış vardır. Lehçenin kullanım alanı yalnızca *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işler* ile sınırlıdır.

Çizelge 8: Yeşilköy/Sivrihisar

	Yeşilköy/Sivrihisar ⁸													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yeşilköy’de azınlık olarak 2 hanede toplam 5 Karaçay yaşamaktadır. Yaş gruplarına göre 61-100 aralığında 5 kişi bulunmakta ve yalnızca *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* çok düşük bir düzeyde Karaçay Türkçesi kullanılmaktadır. Bu sonuçlara göre bu köyde lehçenin kullanımı bitme noktasına gelmiştir.

Çizelge 9: Süleymaniye/Beylikova

	Süleymaniye/Beylikova ⁹													
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	%		%		%		%		%		%		%	
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alışveriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon,	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

⁸ Çizelgenin verileri, Mustafa KARAOĞLU’ndan alınmıştır (27.08.2013).

⁹ Çizelgenin verileri, Halil YÜCEL’den alınmıştır (26.06.2013).

internet vs.)															
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Süleymaniye’de azınlık olarak 1 hanede toplam 3 Karaçay yaşamaktadır. Yaş gruplarına göre 61-100 aralığında 5 kişi bulunmakta ve yalnızca *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* çok düşük bir düzeyde Karaçay Türkçesi kullanılmaktadır. Bu sonuçlara göre bu köyde lehçenin kullanımı bitmiş durumdadır.

Çizelge 10: Oynaş/Seyitgazi

	Oynaş/Seyitgazi ¹⁰														
	1-10		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100		
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
	%		%		%		%		%		%		%		
Aile içi iletişim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
Ev dışı günlük işler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alış-veriş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İletişim (telefon, internet vs.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kültür-sanat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İbadet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Oynaş’ta azınlık olarak 2 hanede toplam 5 Karaçay yaşamaktadır. Yaş gruplarına göre 61-100 aralığında 5 kişi bulunmakta ve yalnızca *aile içi iletişim ve ev dışı günlük işlerde* çok düşük bir düzeyde Karaçay Türkçesi kullanılmaktadır. Bu sonuçlara göre bu köyde lehçenin kullanımı bitme noktasına gelmiştir.

Sonuç

Bugün için -Türkiye’de bir diaspora lehçesi olan- Karaçay Türkçesi, hâkim dil olan ölçünlü Türkiye Türkçesi karşısında tutunamayarak lehçe kullanım alanlarını terk etmek

¹⁰ Çizelgenin verileri, Bilal Atan’dan alınmıştır. (21.09.2013)

zorunda kalmıştır. Kaybolma sürecine giren bu lehçe yakın gelecekte tamamen yok olup yerini hâkim dil olan Türkiye Türkçesine bırakacaktır.

Soruşturma sonuçlarına göre Karaçay Türkçesinin, bir lehçenin kullanılabileceği hemen bütün alanlardan çekildiği ve giderek evin içine hapsediği görülmektedir. Ev içinde ise 1-20 yaş aralığında kullanım neredeyse yoktur. Diğer yaş aralıklarında cinsiyet ayrımında önemli bir fark olmaksızın kademeli artışa dayalı bir kullanım söz konusudur.

Eskişehir il merkezindeki lehçe kullanımının kırsala göre daha düşük olduğu söylenebilir. Bunda kent yaşamının getirdiği değer yitiminin etkisi açıktır. Kırsalda nispeten (özellikle sayıca çoğunluk oldukları yerlerde) kapalı bir toplum hayatı yaşamış olan Karaçaylar, köyden kente göç nedeniyle kültürlerinde ciddi bir erozyon yaşamaktadırlar.

Bir lehçenin kullanım alanının daralması ve giderek kaybolması başlı başına önemli bir olaydır. Lehçenin kaybolması aynı zamanda bir etnik unsurun ve kültürün kaybolması demektir. Bu da kültürel zenginliğin yitirilmesi ve kültürel çoraklaşmanın yaygınlaşması anlamına geliyor. Bu noktada Türk dünyasının bir parçası olarak Türkiye’de kültürel zenginlik oluşturan Karaçaylara dilleri ve kültürleri adına önemli görevler düşmektedir.

Kaynaklar

- AKAR, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- BOZ, E. (2013). Dillerin Kaybolması ve Çevre Dilbilimi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 746, 60-63.
- DOĞAN, İ. (1993). *Türkiye’deki Karaçay-Malkar Türkçesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TABAKCI, N. (2008). *Kültürlerarası İletişim Sürecinde Alt Kültürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye’deki Karaçay Topluluğu Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAVKUL, U. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEKİN, T. (2005). *Çağdaş Türk Dilleri (Makaleler 3)*. Ankara: Grafiker Yayınları.